

16.

ACC. N:R M. 16614: 1-17.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Anny Skarvning*
 Härad: *Härjedalen* Berättare: *Per Sandfjord, Kanalväg. 8. B.*
 Socken: *V. Lallerup* Berättarens yrke: *läsare*
 Uppteckningsår: *1966* Född år *1879* i *V. Lallerup*

FOLKLIVS-
 ARKIVET
 LUND

Irån i LMF 196 s. 1-17.
(a - o)

LMF 196

Skriv endast på denna sida.

M. 16614.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Ifylles av uppgiftslämnaren

Berättarens namn: Per Lundford
" födelseår: 1879
" födelseort: Tastu Sällery
" yrke: Folkhögskolelärare

Makes/makas namn: Olga Jöde Holmström
" födelseår: 1883
" uppväxtort: Måceberga
" yrke: Husmoder

Faders namn: John Nilsson
" födelseår: 1837
" uppväxtort: Kona Hattberga
" yrke i staden: Lantbrukare
" yrke före ev. inflyttning till staden: —

Moders namn: Bengta Jöde Nilsson
" födelseår: 1849
" uppväxtort: Kehag
" yrke i staden: Husmoder
" yrke före ev. inflyttning till staden: —

Farföräldrars yrke: Lantbrukare
Morföräldrars yrke: Ja Ja
Antal syskon: Tre

ACC. N:R M. 16614:/.
126 A

Fadern var lantbrukare och hade vid berättarens födelse eget lantbruk, Eslöv nr. 11 i Väster Sallerup. Tidigare hade fadern bl.a. varit rallare och brukade ofta berätta för familjen om detta hårda nybyggararbetet. Hemma på gården började man arbetet kl. 3 på sommaren och fyra på vintermorgonen. Man slutade när solen gick ner. Där arbetades lika mycket året om med de olika sysslor som finns på ett lantbruk. Man hade både jordbruk och kreaturer. Fadern körde under många år lump till Klippan för lumpsamlare Jens Andersson, Eslöv. En sådan transport med hästskjuts tog två dagar och betalades med en tia.

Mamman hjälpte till under hösten och vid vårbruket, men skötte i övrigt hemmet, där det fanns tre barn. Hon lagade maten, vävde, spann och sydde kläder. Det var brukligt att man hjälpte grannerna när det var bråttom och då fick även barnen hjälpa till med arbetet. För detta erhöll de 25 öre plus maten. Pengarna fick barnen själva behålla. Barnen fick i regel de lättare jobben. Varje morgon innan barnen gick till skolan fick de gå ut i stallen och putsa två till fyra kor, ty pappan ville att djuren skulle vara rena och snygga. På eftermiddagen hämtades ved och vatten och barnen fick sitta och skära sönder betor med kniv till kreatursfoder.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16614:2.
.....126..B.

Per Sandford bodde på gården Eslöv nr. 11 i Väster Sallerup. Gården bestod av tre röda skånelänger med halmtak och vitmålade fönstrer. Boningshuset vände ut mot åkern och hade på baksiden en bakugnsutbyggnad. Gården byggdes omkring 1850-talet av bonden Håkan Persson? och byggdes till lite här och var av berättarens fader.

Boningshuset bestod av två rum och kök. Det ena rummet kallades stugan och det andra för kammaren, vidare fanns en förstuga. I stugan fanns ett långt m matbord, vid ena sidan en väggfast bänk samt en del stolar. Här åt man i vardagslag. Båda rummen användes året om. Maten lagades i köket på sommaren, men då spisen som fanns i stugan var en stor öppen köksspis lagades maten ofta här på vintern. På kvällarna samlades man vid olika sysslor i stugan. Berättarens mamma satt också och spann i detta rum. Föräldrarna sov i stugan och barnen sov i den s.k. kakelugnsbänken bredvid stora spisen. Spädbarnen låg i en vagga bredvid husbondefolkets säng. Föräldrarna var nöjda med bostaden. I stugan fanns förutom ovannämnda långbord, bänk, stolar, sängar en byrå, ett bord m.m. I kammaren fanns sängplats för gäster, skåp, kista, byrå, bord mzmz och stolar. Möblerna var delvis nya delvis ärvda från Sandfors mammas hem, bl.a. ett gammalt brännvinsskåp som hängde på väggen. På väggarna hade man tavlor, oljetryck av den kungliga familjen. På golvet fanns trasmattor, men på sommaren när man sprang mycket ut och in sandades golvet och på söndagarna ströddes finklippt en ut. Barnen tyckte inte om detta ty det stacks, men luktade gott och friskt. Man gjorde även så hos grannerna. Hos jämställda bönder var möbleringen rätt så lika, det fanns inga möbler som ansågs vara

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16614:3.
ACC. N:R M. 126 B.

mer eller mindre fina, man hade sina möbler som bruksvaror och skaffade dessa av praktiska och inte estetiska skäl.

Man hade dyner i sängarna och hemvävda oblekta lakan som berättarens mamma själv vävde. Bostaden uppvärmdes av den stora spisen i stugan. Köksspisen var en öppen spis. Belysningen var fotogenlampor och hemstöpda ljus. Man tände inte förrän det var mörkt och man var noga med att spara på ljuset.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16614:4.

ACC. N:R M. 126 c

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Den dagliga kosten bestod exempelvis av sill och potatis, kål, ärter, fläsk o.a. som hörde till vanlig husmanskost, men även höns- och kalvkött förekom. Mjölk fick man varje dag och kaffe två gånger per dag. Man åt både hästkött och inälvs- mat, men många hade motvilja mot sådan mat. Av fisk förekom sill av olika slag, torsk, gädda och ål. Man åt alla sorters grönsaker. Tomater fanns men var inte omtyckta. Någon enstaka gång, när föräldrarna hade varit i Malmö fick barnen apfelsiner. Varor inköptes i affärer i Eslöv, hos ambuleraende försäljare samt på torget och markandan. All maten lagades i hemmet. Sandfords mamma bakade själv alla sorters bröd i den stora stenbakugnen. Man bryggde dricka hemma. Slakt förekom två gånger om året på efterhösten och på våren. Man slaktade två svin, en klav och några höns då och då. Höns hade man till eget bruk i hönshuset, mamman skötte om fodringen som bestod av korn. I trädgården fanns förutom fruktträd, bär, grönsaker och blommor. Det var lika vanligt med stekt som kokt mat. Av hushållsredskap fanns de vanligast förekommande, stora järngrytor, kopparkärl m.m. Man malde kaffet i kvarn och krydder i mortel. Man konserverade lingon som kokades, ägg som lades i aska eller vattenglass, kött saltades eller röktes. Föden förvarades i källaren eller spisekammaren. Vinterförrådet av morötter och potatis förvarades i källaren. Familjen svält aldrig, de hade eget lantbruk och klarade krigsåren bra. Det var tre måltider per dag, frukost kl. halv sex, middag kl. 12, på sommaren en lättare måltid kl. fyra och kvällsmat kl. åtta, på vintern halv fem. Alla åt på en gång och hade sina bestämda platser. På söndagen fick man lite finare mat än på vardagen. Man åt i stugan och barnen fick gärna prata under måltiderna. Man hade vaxduk på bordet, det kom i bruk på 90-talet, Man hade vanliga uppläggningsfat, tallrikar och bestick som förvarades i köket, några finare

16614:5.
ACC. N:R M. 126 c

saker hade man i skänken. Man åt med ärvda hornskedar. När man hade bjudningar dukades med det bästa som fanns i huset samt mat och brännvin. Vid kaffebjudningar hade man vit hemvävd duk och serverade hemmabakade kakor. Öl förekom inte, men Sandfords pappa tog sig gärna en sup till maten. Kom det gäster fick karlarna brännvin och damerna vin. Männen drack kaffegök.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16614:6.
126 d

Vardagskläderna var hemvävda och hemsyddas. När finkläderna blev slitna begagnades de till vardag. Man hade det sämsta till arbetskläder. Kläderna syddes i hemmet av en skräddare som kom dit. En kostym kostade ungefär 6 kronor i sykön samt kost och logi åt skräddaren. Även Sandfords mamma sydde men endast till barnen. Symaskin fanns inte. Klädgåvor förekom som presenter inom familjen. Man gick i träsko, träskotsövlar, skor eller tofflor som beställdes hos byskomakern som även hade hand om sulningen. Man gick i mössa till vardagslag men vid begravning, bröllop, bönedag i kyrkan, påsk och jul hade man kubb. Bytet från schalet till hatt skedde på 90-talet. Inom Sandfords samhällsgrupp var alla mer eller mindre klädda på samma vis. På vintern gick männen ofta i en grov grå kappa. Nya klädmödrer ansågs alltid vara opassande till att börja med. Präster och rika bönder hade ofta tulup, någon sorts päls med skinnmuff och stor krage och damerna från stan var alltid modernare ~~kä~~ klädda än lantborna. Det fanns ingen skillnad mellan kyrksamma och icke dito och inte heller skillnad mellan ~~religiösa~~ religiösa och andra. Det fanns ingen speciell ungdomsmode.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16614:7.
126.e

Sandford kallade sina föräldrar för mor och far även vid omtal. Nära bekanta tilltalades med förnamn, namn som tant och farbror användes till de i familjen som var dito. Föräldrarna sade du till varandra samt förnamn. En gammal moster bodde hemma hos S. föräldrar, hon betalade inget men hjälpte till i hushållet. Modern skötte spädbarnen, det fanns ingen barnvagn. Båda föräldrarna hade hand om uppfostringen. Barnen bestraffades inte och ingen aga förekom liksom man inte heller brukade skrämman barnen med polisen eller någon annan. Man hade en naturlig sund respekt för sina föräldrar. Kvällarna tillbringade familjen tillsammans, man läste högt, mamman spann, kom det granner på besök spelade man kort och drack kaffe. Man pratade mycket med varandra. Man lade sig vid 21-tiden, det var ingen skillnad ^{på samvaron} vardagar som söndager. Man besökte ofta en kusin som bodde i Eslöv, då bjöds man på kaffe eller middag. Även familje i Kasberga besöktes ofta. Det hände att släktingar tillfällig vistades i hemmet, men man begärde aldrig ersättning för dylikt.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16614:8.

ACC. N:R M. 126 f

Sandfords pappa var ofta tillsammans med sina kamrater, de brukade träffas både under arbetet och i hemmen, där också andra familjemedlemmar brukade vara med. Man bjöd på kaffe eller en sup. Mamman hade umgänge med grannerna i hemmet och var det föll sig. Föräldrarnas närmaste vänner var närmaste granne. Man träffades dagligen. Barnkalas förekom. Familjen deltog i julagiller. På söndagarna hade man ofta utflykter i det gröna. Man körde med häst och vagn. Någon gång åkte föräldrarna på teater och barnen var på cirkus ibland. Man gick någon gång till dans i Folkets Park och även i Kasberga, där byborna ordnade egen privat dans. Som leksaker hade man små porselinsfigurer, skranla, hemmagjorda släder m.m. Barnen fick leka inomhus med kamraterna, man lekta då i stugen, gömma ringen och fria till jungfru Maria. Utomhus lekte man pjätt o.d. Det var inte vanligt att klä ut sig, men det kunde förekomma vid julatid. Man skulle inte vara hemma till någon bestämd tid på kvällerna, utan kom hem när man hade lekt slut. S. fick delta i de nöjen han ville. Inga gängbildningar förekom. Slagsmål förekom i bland. Ungdomarna i byn ordnade ofta dans vid vägkorset eller i skogen i Kasberga.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16614:9.

ACC. N:R M. 126 g

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Dop: skedde i kyrkan, det fanns gudmor och faddrar. Släkt o vänner bjöds på kaffe.
Konfirmation: Sandford konfirmerades i Eslövs kyrka 1905. Ingen ändring i klädsel eller livsföring, utom en svart kostym till konfirmationen. Familjen inbjöds.
Skolavslutning: Den vanliga skolan avslutades med gudstjänst. S. gick 4 år på seminariet i Lund och firade sin examen tillsammans med familjen.
Förlovning: 1 guldring hörde till och förlovningen firades i den blivande bruds^{-en} hemkommun Möllberga församling. Annonsering förekom ^{Vid FÖRLOVNINGEN} ~~och~~ det bjöds på bryningskaffe, men i samband med lysningen förekom ingen annonsering. Familjen och ~~xx~~ vänner kom med presenter. Svensxor förekom ibland och hade då mest karaktär av supgiller. Sandford gifte sig i Möllberga kyrka. Bruden fick en guldring. Bröllopsfest hölls för 100 personer av brudens föräldrar. Där serverades sprit till middagen. Klädsel var frack och bonjour och lång klänning för damerna. Silver-och guldröllopp var inte vanliga att fira utom för den närmaste familjen. Vid begravning på en bondgård var det vanligt att man lade liket på logen som pyntades med lakan och granris. Stod liket i hemmet kläddes rummet med lakan. Släkt o vänner tog farväl av den döda. Det förekom även levande ljus och blommar. På vägen var det vanligt att grannerna lade ut kors gjorda av granris, man ville ~~nå~~ ~~visat~~ att man kom ihåg den döda. Kransar och pärlkransar (pärlor på ståltråd) var vanligt. Namnsdagar räknades inte. Födelsedagar firades med enkel uppvaktning från familjen och lite extra god mat samt extra kaffe på kvällen. 50-årsdagar o.d. firades lite mer högtidligt, det var inte så vanligt med presenter.

16614:10.

ACC. N:R M. 126 h

Nyår vakades in i hemmet och det var opassande att inte vara hemma en sådan kväll. S. far fyllde år nyårsafton, men man hade inga gäster det passade sig inte ty nyår skulle vara familjfest. Trettondagen firades inte, men det hände att det kom stjärngossar. Vid fastlag hade man dans i byn, man hade hemmabakade fastlagsbullar, man hade ingen särskild mat, men fasten överhölls, ingen ris. Man hade vidskepelse och på skärtorsdagen satte man häxor och blåkullakäringar på varandra. Äldre människor bevakade stalldörren genom att ta sina yxar och hugga fast i gödselshögen framför stalldörren för att stålen skulle hålla de onda andar borta. Risning förekom här och var. På långfredagen ~~hade~~^{var} man svartklädda, hade bonjour, hög hatt o.d. Man skulle också hålla sig i stillhet och t.ex. kortspel fick inte förekomma. Man åt ägg på påskdagen mlade och färgade som det skrivits skämtsamma saker på. Vid valborgsmässa förekom inga eldar, maj-sjungning förekom ibland och man hade från 80-talet demonstrationståg i Eslöv. Pingsten var en glad högtid då man pryddade hemmet med grönt och företog utflykter. Midsommarafton reste man tillsammans en majstång i byn. Mårtens afton firades inte. Vid advent hade man ljus och stjärna. Det fanns ingen Lucia. Vid jul-tid slaktades grisen och det lagades korv o annat julmat, lutade fisken och ~~br~~^{cy} brygde dricka. I Eslöv var det lite juls skyltning och Skytteföreningens orkester blåste julen in och ut. Julklapper fanns men i ringa ~~omfång~~^{omfång}, man kunde få ett par vantar, strumpor eller en färglåda. Jultomten fanns. Man hade ingen dopp i gryta men åt fisk, gröt, skinka, stekt revbenspjälå med julöl till. Man pyntade i hemmet och hade julgran med levande ljus.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16614: //

ACC. N:R M. 126 i

När man var mycket sjuk anlätades läkare, vid yttre skador dr. Kulneff och när fadern var sjuk dr Ström, Eslöv. Ingen i familjen besökte någon klok. Vid förkylningar användes fläderte och plåster. Blev någon sjuk i familjen fick han ligga i sin säng. Man hade inget termometer men kände efter med handen på pannan om den sjuka var varm. I allmänhet låg de sjuka i hemmet, sjukhus anlätades endast i nödsfall och när läkare rådde därtill. Förlossningar skedde i regel i hemmet man anlätade barnmorska och en grannfru, barnen skickades över till grannerna. Mamma låg ca en vecka, man ammade så länge man kunde. Det fanns inga särskilda badmöjligheter. Barnen badades i en balja, man besökte inget varmbadhus. I allmänhet hade man inte löss, men loppar fanns. Man hade råttor på gården. Dessa fångades i fällor. I hemmet städade man när det behövdes, men mest varje dag. Städmedel och redskap var de vanliga förekommande. Man tvättade i bryggghuset eller köket. Småtvätt rätt ofta men stortvätt inte mera än 3-4 gånger per år. Det förekom ingen gemensam tvätt. Som tvättmedel användes såpa och soda.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16614:12.

ACC. N:R M. 126 j

Socialvården var det inte mycket med. De gamla kom på fattiggården. De fattiga hade det besvärligt. De fick fattighjälp med 10 kr. i månaden. För att få hjälp fick man inte äga något och vara arbetsförmögen. De flesta som fick hjälp var ändå nöjda. Grannerna var hjälpsamma. Prästen delte ut mat och kläder vid jul-tiden. Man tog tacksamt emot vad man fick, men fruktade för att komma på fattiggården. De gamla fick hjälp från kommunen och grannerna. Barnen tog hand om sina för-äldrar. Det enda stället som fanns var fattiggården. De gamla arbetade själva så länge de kunde. Det var inte lönande, men fick i regel endast maten. Arbetsför-mögna som omhändertogs kom på fattiggården. Man fick ingen hjälp vid sjukdom utan från grannerna eller fattighjälp från kommunen.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16614:13.
126 k

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det fanns ingen kooperation, man hade inget gemensamt med granner utom vissa större arbetsredskap såsom hästräfsa o.d. Gemensam prenumeration på tidningen. Det fanns inga kooperativa affärs- eller inköpsrörelser det var en företeelse som inte berördes i hemmet. Man handlade i privata affärer. Man hade hjälp av granner och det var mycket vanligt att man hjälptes åt även i det dagliga arbetet på gårdarna. Det fanns inga sjuk- och begravningskaasor. Fackföreningsrörelsen kom kring sekelskiftet. Lantbrukarna var emot det.

ACC. N:R M. 16614:14
126.1

Man läste Eslövs Tidning (Skåning) och Skånska Dagbladet. Man ansåg Lantmannapartiet och högern vara de bästa partier och tyckte illa om socialdemokraterna. Man deltog inte i l. majdemonstrationer och tyckte inte om dem. Det fanns inga större motsättningar mellan dem som röstade på olika partier. Några politiska motsättningar kunde det bli, när föräldrarna var konservativa och barnen valde socialisterna, men endast få konflikter. Socialisterna var emot de kristna. Det fanns ingen politisk agitation av någon betydelse. Det kunde vara obehagligt att tillhöra socialisterna eller kommunisterna. Ingen i familjen brulade gå på politiska möten. De politiker man satte främst var Arvid Lindman, Jöns Jönsson, Karl Staaf m.fl. högermän som man tyckte var bra. Kungadömet höll man strängt på och man hade kungabilder i de flesta hem.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16614:15.
.....126.m.....

Man tillhörde statskyrkan. Man gick i kyrkan på söndagar och vid andra högtider. Det fanns inga motsättningar mellan Sandfords familj och grannerna ty alla tillhörde statskyrkan. Man hade läsarna och frälsningsarmen och tyckte illa om dessa rörelser. Det förekom ibland husandakt i Sandfords hem då det lästes högt ur bibeln. Uppfostringen var inte religiös. Men mamman lärde barnen att be aftonbön, Fader vår. Man bad inte bordsbön och talade inte med barnen om himmel och helvete eller hotade med något sådant. Inga lekar eller nöjen var förbjudna som syndiga. Man fäste stor vikt vid konfirmation Borgerlig dito och vigsel tänkte man inte alls på. Man tyckte om statskyrkan och prästerna. Inställningen i Sandfords hem överensstämde med grannernas.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16614:16.
.....126 n.....

Man läste vad man fick tag i. Sandfords pappa läste Buffalo Bill på engelska och andra böcker som han hade tagit med hem från Amerika, vidare läste man tidningar och bi-bein. Man lånade eller köpte böckerna. Inställningen till läsning var positiv i Sandfords familj medan man inte läste så mycket hos grannerna. Det hände inte att föräldrarna tyckte att barnen läste för mycket. Man var mån om barnens utbildning och om läraren rådde till fortsatta studier fick barnen i regel lov att läsa vidare. Föräldrarna brukade finansiera studier men det hände också att man fick ta lån och det var det inget konstigt med. Man tyckte det var bra om någon ur arbetarklassen som var lämpad för att studera fick göra detta. Man tyckte inte att någon ur arbetarklassen skulle ha intellektuella yrken, de skulle arbetax med kroppsligt arbete. Föräldrarna påverkade yrkesvalet, man tyckte det var bra att studera, den andra sönen gick affärsvägen och den tredje fick överta gården. Ingen i familjen var med i någon studiecirkel.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 126 o **16614:17**

Sandford är född på landsbyggden varför han inte har så mycket att berätta om Eslöv. Men han kommer ihåg att det var en liten köping där husen låg kring stationen och torget. En annan del av stan kallades Jerusalem och där bodde fattiga människor. Byggelsen var mest envåningshus, sparbanken hade tre våningar. Man tyckte att det var finare att vara präst än arbetare, men biträden var bättre än arbetare. De finaste var godsägare, präster affärsmän och bönder.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND